

Finansdepartementet
c/o Regeringskansliet

Yttrande över remiss om betänkandet staten och betalningarna (SOU 2023:16)

Er beteckning: Fi2023/01259

Sammanfattning

Länsstyrelsen i Gotlands län konstaterar att utredningen är omfattande och ingående och ser att det är av stor betydelse att alla kan betala i dagens samhälle.

Kommentarer görs utifrån den bevakning av de grundläggande betaltjänsterna som länsstyrelsen utför varje år. I bevakningen har länsstyrelsen i Gotlands län lyft brister med de grundläggande betaltjänsterna. Det finns begränsningar att betala räkningar för de som saknar betalkonto och de personer som använder kontanter upplever att det blir mer och mer begränsade då storbankerna inte längre hanterar kontanter och affärer inte tar emot kontanter. Det lyfts i utredningen att det är viktigt att alla kan betala, där behövs förslag för att lösa de begränsningar som finns.

Det är en central fråga att se på lösningar för de personer som har svårt att betala. Många av de personer som inte är digitala får hjälp med sina betalningar av andra. Alla personer har inte anhöriga som kan hjälpa till när de får problem. Det är angeläget att det finns personlig hjälp att få för de personer som befinner sig i ett digitalt utanförskap och inte kan betala digitalt. Kontanter är fortsatt ett grundläggande betalsätt och det är viktigt att det går att betala med kontanter om alla ska kunna betala.

Det är viktigt att samhället har lösningar och beredskap för att betalningar ska fungera både vid mindre störningar så som elavbrott och större störningar vid kris.

Avsnitt 3.6.1 Statens roll på betaltjänstmarkanden

Förslaget i utredningen om att staten behöver ta en starkare roll på betalningsmarknaden för säkra betalningar och att göra digitala system mindre sårbara är motiverat. De som använder sig av digitala tjänster ska inte behöva vara oroliga för att bli utsatta för brott vid användandet av dem. Säkerhet är en viktig fråga för att få fler att bli digitala, finns det risk att bli utsatt för bedrägerier begränsar det en del personer till att våga bli digitala.

Det är även viktigt att möjligheter till betalningar förbättras vid fredstida krissituationer och höjd beredskap.

Länsstyrelsen i Gotlands län ser en risk i att förlita sig på enbart privata alternativ i infrastruktur och i utvecklandet av nya tjänster. Den infrastruktur som finns för betalningar i dag behöver kompletteras och det bör finnas en bättre beredskap för driftstörningar. En kommersiellt upprätthållen infrastruktur för betalningar och hantering av kontanter bedöms som sårbart. Utifrån exemplet med ClearOns avveckling av Kassagirot så kan det uppstå problem om marknaden väljer att avveckla sina tjänster.

Digitaliseringen av samhället är positiv för de personer som är digitala, den grupp som är i ett digitalt utanförskap kommer mest troligt fortsatt behöva stöd och hjälp. De personer som behöver stöd och hjälp, ska inte behöva hamna i beroendesituation till någon annan. Vem tar ansvar för dessa personer? Om marknaden inte kan ge den service som behövs för att alla ska kunna genomföra sina betalningar finns det ett behov av statlig service för de som behöver det.

Avsnitt 5.2.2 Manuella betalningssätt

Procentuellt sett är det få personer som använder sig av kontanter och manuella betalningssätt, det är dock en stor grupp som fortsatt behöver kunna betala kontant och ta ut kontanter. Förslaget att kunna betala kontant för livsnödvändiga varor så som läkemedel, livsmedel och drivmedel är ett bra förslag. Vad som är livsnödvändiga varor kan behöva kompletteras utifrån beredskapsperspektiv.

Många individer behöver praktisk hjälp, Länsstyrelsen i Gotlands län ser ett behov av att det finns möjlighet att få hjälp med betalningar oavsett om det är fysiskt eller digitalt. De digitala betalningssätten och bank-ID underlättar för många i takt med att möjligheten att betala försämras för de som inte är digitala. Ett förslag på en tjänst dit de som inte är digitala kan vända sig för att få hjälp saknas i utredningen.

Hur ska det kunna skapas goda förutsättningar för digitala betalningar för en person som inte är digital, inte har ekonomin eller förmågan att vara digitala? Det finns även utsatta personer i samhället som har svårt att använda digitala tjänster då de lämnar digitala spår.

Länsstyrelsen i Gotlands län har noterat minskad tillgång till kontanter sedan den 1 januari 2021 när större kreditinstitut blev skyldiga enligt 9 kap. 1 § lagen (2010:751) om betaltjänster att tillhandahålla platser för kontantuttag och dagskassainsättning i betryggande utsträckning. Antalet uttagsautomater har minskat och glesats ut och möjligheten att betala räkningar finns inte i vissa delar av landet för de som saknar betalkonto. Utagsautomater som finns i

utkanterna av städerna tas bort och de som vill ta ut pengar hänvisas till uttagsautomat som ligger mer centralt. Inom Länsstyrelsens kartläggning för funktionshinderuppdraget har också uppmärksammats att tillgången till kontanter i samhället är dålig, då antalet uttagsautomater har glesas ut. För de personer som är äldre eller har funktionshinder är det negativt då de har svårt att ta sig längre sträckor för att ta ut kontanter.

Tillgång till betalkonto är idag en förutsättning i de flesta fall för att den enskilde ska kunna göra betalningar på grund av att möjligheten att betala räkningar kontant över disk inte längre är möjligt på många platser i landet. Möjligheten att betala räkningar kontant för dem som saknar konto minskade markant när Kassagirot lades ner då de endast kunde betala på ett fåtal ställen i Sverige eller ta hjälp av någon annan. Länsstyrelsen saknar ett förslag för hur de personer som inte har bankkonto ska kunna betala sina räkningar. Utredningen ger som förslag att det behövs statistik för de som nekas betalkonto, men det löser inte problemet för de som inte kan betala. De personer som inte hunnit få ett personnummer eller av någon annan anledning saknar bankkonto behöver kunna betala sina räkningar.

Brevgiro är en tjänst som många använder sig av idag av de som inte är digitala. Länsstyrelsen i Gotlands län anser att det är viktigt att denna tjänst inte fasas ut.

Avsnitt 5.7.2 Tillgång till grundläggande betaltjänster

Det är ett viktigt mål att alla ska kunna betala. Rimliga utgifter för en betalning är viktigt, det saknas förslag på vad en rimlig utgift är.

Avsnitt 7.5.2 Konsumenternas ställning på den digitala betalningsmarknaden.

Länsstyrelsen i Gotlands län är positiv till de förslag som lämnas i utredningen gällande utökade utbildningsmöjligheter i ekonomi och betalningar inom gymnasieskola. Utbildning är centralt redan i lägre åldrar då många yngre idag använder kort och digitala betalningstjänster för att betala mindre utgifter eftersom kontanter inte accepteras överallt.

Avsnitt 8.6.1 Statlig e-legitimation

Tillgång till e-legitimation är central och viktig i dagens digitala samhälle. Länsstyrelsen i Gotlands län delar utredningens förslag om att en statlig e-legitimation med högsta säkerhetsnivå införs så snart det är möjligt.

Avsnitt 11.8 Betalningar vid störningar

Utredningen anger att kunna genomföra betalningar är grundläggande för att samhället ska fungera vilket länsstyrelsen i Gotlands län delar utredningens

uppfattning. Att arbeta med att göra betalningar möjliga offline är viktigt även vid kortare elavbrott och vid händelse av större kriser. Det är viktigt som utredningen skriver att den civila beredskapen behöver stärkas för att upprätthålla den personliga integriteten och infrastrukturen för betalningar.

Avsnitt 13.8.9 Översyn av kontanternas ställning

Kontanternas ställning är viktig i samhället för de som inte är digitala. Länsstyrelsen i Gotlands län anser att ett förslag bör tas fram för att kunna göra kontanta betalningar och att tillgången inte försämras ytterligare innan 2025. Dagligvarubutikerna är idag en viktig del av kontantinfrastrukturen. Det är nödvändigt att infrastrukturen för kontanthantering inte fortsatt glesas ur, detta gäller butiker som slutar med kontanthantering, uttagsautomater som tas bort samt transporter och hantering av kontanter.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av landshövding Anders Flanking med handläggare Ylva Tevell som föredragande. I den slutliga handläggningen har också Annette Johansson medverkat.